Voorlopige onbewerkte versie

Verspr.: Algemeen
27 februari 2026

Origineel: Engels

Committee on the Elimination of Discrimination against Women

Slotopmerkingen bij de zevende periodieke rapportage van het Koninkrijk der Nederlanden*

A. Inleiding

1. Het Comité spreekt haar waardering uit voor de zevende periodieke rapportage dat de verdragsstaat heeft ingediend, welke is opgesteld naar aanleiding van de *List of Issues* voorafgaand aan de rapportage (CEDAW/C/NDL/QPR/7).

2. Het Comité waardeert tevens het vervolgverslag van de verdragsstaat op de eerdere slotopmerkingen van het Comité (CEDAW/C/NDL/CO/6/Add.1). Het verwelkomt de mondelinge presentatie door de delegatie en de nadere toelichtingen die zijn gegeven in antwoord op de mondelinge vragen die het Comité tijdens de dialoog heeft gesteld. Het Comité betreurt echter dat het rapportage geen betrekking heeft op Aruba en Sint Maarten en dat er slechts beperkte informatie is verstrekt met betrekking tot Curaçao.

3. Het Comité prijst de verdragsstaat voor haar uitgebreide delegatie, die werd geleid door Hare Excellentie mevrouw Mervin Wyatt-Ras, minister van Volksgezondheid, Sociale Zaken, Ouderenzorg en Verslavingszorg van Aruba, en waarin vertegenwoordigers waren opgenomen van het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn van Curaçao, het Ministerie van Volksgezondheid, Sociale Ontwikkeling en Arbeid van Sint-Maarten, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van Nederland, het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van Nederland, het Ministerie van Justitie en Veiligheid van Nederland, het Ministerie van Buitenlandse Zaken van Nederland, het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van Nederland, het Ministerie van Volksgezondheid van Aruba, het Ministerie van Buitenlandse Zaken van Aruba, het Departement Productontwikkeling en Projecten van Curaçao, en de Permanente Missie van het Koninkrijk der Nederlanden bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève.

B. Positieve aspecten

4. Het Comité verwelkomt de vooruitgang die sinds de behandeling van de zesde periodieke rapportage van de verdragsstaat (CEDAW/C/NDL/6) in 2016 is geboekt op het gebied van wetshervormingen, met name het aannemen van:

(a) De Wet Bescherming tegen discriminatie op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, die het Nederlands College voor de Rechten van de Mens de bevoegdheid geeft om vanaf 2025 klachten over discriminatie in Caribisch Nederland te behandelen;

* Aangenomen door het Comité tijdens zijn tweeënnegentigste zitting (2 - 20 februari 2026).

Please recycle

(b) De initiatiefwet tot wijziging van de Wet afbreking zwangerschap uit 2023, waarmee de legale medicamenteuze afbreking van de zwangerschap via de huisarts mogelijk is gemaakt, samen met de wijziging van het Besluit afbreking zwangerschap van 24 april 2024, waarmee de toegang tot zwangerschapsafbreking in een vroeg stadium via de huisarts verder wordt uitgebreid;

(c) De Wet seksuele misdrijven, waarin een op wederzijdse toestemming gebaseerde definitie van verkrachting wordt geïntroduceerd en seksuele intimidatie in de openbare ruimte, zowel online als offline, strafbaar wordt gesteld, met inbegrip van *catcalling* en diverse vormen van online seksuele intimidatie, in 2024;

(d) De Wet tegengaan huwelijkse gevangenschap, die het onwettig maakt om medewerking aan de ontbinding van een religieus huwelijk te weigeren, in 2023;

(e) De wijziging van artikel 1 van de Nederlandse Grondwet, waarbij discriminatie op grond van beperking en seksuele oriëntatie expliciet wordt verboden, in 2023;

(f) De Wet ingroeiquotum en streefcijfers (Topvrouwenwet), waarbij een wettelijk genderquotum van 33% voor raden van commissarissen van beursgenoteerde ondernemingen wordt ingevoerd, in 2021.

5. Het Comité is ingenomen met de inspanningen van de verdragsstaat om haar institutionele en beleidskader te verbeteren, gericht op het versnellen van de uitbanning van discriminatie van vrouwen en het bevorderen van gendergelijkheid, zoals de aanneming en invoering van het volgende:

(a) Het actieplan Stop Femicide!, in 2024;

(b) Het Nationaal Actieprogramma aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld in 2023;

(c) Het Beleidskompas in 2023;

(d) Het tweede Nationaal Actieplan voor Bedrijfsleven en Mensenrechten (2022-2026), in 2022;

(e) Het tweede Nationaal Actieplan Arbeidsmarktdiscriminatie (2022-2025), in 2022;

(f) Het vierde Nationaal Actieplan Women, Peace and Security (NAP 1325) (2021-2025), in 2020.

C. *Sustainable Development Goals*

6. **Het Comité verwelkomt de internationale steun voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelen en roept op tot de verwezenlijking van *de jure* (juridische) en *de facto* (inhoudelijke) gendergelijkheid, in overeenstemming met de bepalingen van het Verdrag, gedurende het gehele proces van uitvoering van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling. Het Comité herinnert aan het belang van *Sustainable Development Goal* (SDG) 5 en van het mainstreamen van de beginselen van gelijkheid en non-discriminatie in alle 17 SDG's. Het dringt er bij de verdragsstaat op aan om vrouwen te erkennen als de drijvende kracht achter duurzame ontwikkeling in de verdragsstaat en om daartoe genderresponsief beleid en strategieën vast te stellen.**

D. Parlement

7. **Het Comité benadrukt de cruciale rol van de wetgevende macht bij het waarborgen van de volledige uitvoering van het Verdrag (zie A/65/38, deel twee, annex VI). Het verzoekt de Staten Generaal van Nederland en de parlementen van Aruba, Curaçao en Sint Maarten, als de vier landen die het Koninkrijk der Nederlanden vormen, om in overeenstemming met hun mandaten de nodige stappen te zetten met betrekking tot de uitvoering van deze slotopmerkingen tussen nu en de indiening van de volgende periodieke rapportage in het kader van het Verdrag.**

E. Belangrijkste punten van zorg en aanbevelingen

Toepassing van het Verdrag en het bijbehorende Facultatieve Protocol in de nationale praktijk

8. Het Comité constateert met bezorgdheid:

(a) Aanzienlijke verschillen in de uitvoering van het Verdrag binnen het Koninkrijk en de integratie ervan in wetgeving, beleidsvorming en rechtspraak;

(b) Het gebrek aan duidelijkheid over de rechtstreekse toepasselijkheid van het Verdrag en de toepassing ervan door rechtbanken en bestuursorganen in de verdragsstaat;

(c) Beperkte capaciteitsopbouw voor rechters, openbare aanklagers, advocaten en andere juridische beroepsbeoefenaars met betrekking tot het Verdrag, het bijbehorende Facultatieve Protocol en de algemene aanbevelingen van het Comité.

9. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **De uitvoering van het Verdrag in alle delen van het Koninkrijk te waarborgen en systematische maatregelen te nemen om de bepalingen ervan volledig te integreren in wetgeving, beleidsvorming en rechtspraak;**

(b) **Duidelijke richtlijnen te verstrekken over de rechtstreekse toepasselijkheid van het Verdrag en te zorgen voor de consistente toepassing ervan door rechtbanken en bestuursorganen;**

(c) **De capaciteitsopbouw voor rechters, openbare aanklagers, advocaten en andere juridische beroepsbeoefenaars met betrekking tot het Verdrag, het bijbehorende Facultatieve Protocol en de algemene aanbevelingen van het Comité te versterken, zodat zij het Verdrag rechtstreeks kunnen toepassen en de nationale wetgeving in het licht daarvan kunnen interpreteren.**

Constitutioneel en wetgevend kader en definitie van discriminatie van vrouwen

10. Hoewel het Comité erkent dat er een grondwettelijk en wettelijk kader bestaat dat discriminatie verbiedt, constateert het met bezorgdheid:

(a) Dat de wettelijke definitie van discriminatie van vrouwen onvoldoende rekening houdt met intersectionele discriminatie en discriminatie door private actoren, in de zin van de artikelen 1 en 2 van het Verdrag;

(b) Het gebrek aan adequate proactieve maatregelen om discriminatie van vrouwen door private actoren, waaronder werkgevers en leveranciers van goederen en diensten, te voorkomen en aan te pakken, en de beperkte handhaving van antidiscriminatiewetgeving in zowel de publieke als de private sfeer;

(c) De beperkte constitutionele rechterlijke toetsing van wetgeving op verenigbaarheid met grondwettelijke bepalingen inzake gelijkheid, hetgeen het grondwettelijke verbod op discriminatie van vrouwen en meiden kan verzwakken..

11. **Herinnerend aan de verbanden tussen de artikelen 1 en 2 van het Verdrag en doelstelling 5.1 van de SDG's, en in overeenstemming met algemene aanbeveling nr. 28 (2010) van het Comité inzake de kernverplichtingen van de staten die partij zijn krachtens artikel 2 van het Verdrag, beveelt het Comité de verdragsstaat aan:**

(a) **De wettelijke definitie van discriminatie van vrouwen aan te scherpen, zodat deze expliciet ook intersectionele discriminatie en discriminatie door private actoren omvat;**

(b) **Wetgevende en regelgevende maatregelen te nemen om discriminatie van vrouwen door private actoren te voorkomen en aan te pakken, effectieve toezicht- en inspectiemechanismen in te stellen, adequate sancties op te leggen voor discriminerende praktijken, en de handhaving van antidiscriminatiewetgeving in zowel de publieke als de private sfeer te versterken;**

(c) **De mechanismen voor grondwettelijke toetsing te versterken om ervoor te zorgen dat alle wetgeving kan worden getoetst op verenigbaarheid met grondwettelijke bepalingen inzake non-discriminatie en internationale mensenrechtenverplichtingen, waaronder het Verdrag.**

Toegang tot het recht

12. Het Comité maakt zich zorgen over de aanhoudende belemmeringen voor de effectieve toegang van vrouwen tot het recht. Het Comité wijst met name met bezorgdheid op:

(a) Belemmeringen voor rechtsbijstand die onevenredig grote gevolgen hebben voor gemarginaliseerde groepen vrouwen, vrouwen in familiegeschillen waarbij sprake is van gendergerelateerde machtsongelijkheid, en vrouwen in de Caribische delen van de verdragsstaat, en dat vrouwen aanzienlijke eigen bijdragen moeten betalen en mogelijk met kostenveroordelingen worden geconfronteerd, zelfs wanneer er rechtsbijstand van de staat beschikbaar is;

(b) Dat angst voor uitzetting ongedocumenteerde migrantenvrouwen, waaronder slachtoffers van gendergerelateerd geweld of mensenhandel, ervan weerhoudt om misbruik te melden en toegang te krijgen tot rechtsmiddelen;

(c) Vertragingen bij het onderzoek en de vervolging in gevallen van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen (GBVAW) en de beperkte toegang tot schadevergoeding voor slachtoffers, gespecialiseerde traumazorg, rechtsbijstand en psychosociale ondersteuningsdiensten, ondanks de toegenomen meldingen van seksuele misdrijven na de inwerkingtreding van de Wet seksuele misdrijven in 2024 in Nederland;

(d) Zorgen voor tijdige, adequate en effectieve rechtsmiddelen voor alle slachtoffers van de Toeslagenaffaire, waarborgen instellen om algoritmische discriminerende *bias* en profilering te voorkomen, en verantwoordingsmechanismen en garanties tegen herhaling invoeren.

13. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Ervoor te zorgen dat rechtsbijstand toegankelijk, gendersensitief en betaalbaar is en, indien nodig, kosteloos, en de eigen bijdragen en kostenveroordelingen voor vrouwen te verlagen of af te schaffen;**

(b) **Ervoor te zorgen dat het melden van gendergerelateerd geweld en misbruik niet leidt tot uitzetting, administratieve detentie of andere nadelige gevolgen op grond van het vreemdelingenrecht of bestuursrecht;**

(c) **Te zorgen tijdig onderzoek en vervolging van alle vormen van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en voor effectieve rechtsmiddelen voor slachtoffers, en voldoende middelen toe te wijzen om het hoofd te bieden aan de toegenomen meldingen van seksuele misdrijven;**

(d) **Te zorgen voor tijdige, adequate en effectieve rechtsmiddelen voor alle slachtoffers van het schandaal rond de kinderopvangtoeslag, waarborgen in te stellen om algoritmische discriminerende vooringenomenheid en profilering te voorkomen, en verantwoordingsmechanismen en garanties tegen herhaling in te voeren.**

Dataverzameling en analyse

14. Het Comité maakt zich zorgen over tekortkomingen in de gegevensverzameling, analyse en publicatie door de verdragsstaat, waardoor het op feiten gebaseerde beleid en het toezicht op de rechten van vrouwen in de hele verdragsstaat, worden ondermijnd. Het Comité constateert met name met bezorgdheid:

(a) De versnippering van de gegevensverzameling over de verschillende ministeries en instellingen in de staat, het gebrek aan coördinatie en gestandaardiseerde methoden, de slechts gedeeltelijk genderneutrale benadering in de statistieken, en de beperkte toegankelijkheid van geconsolideerde en vergelijkbare gegevens;

(b) Het ontbreken van een systematische uitsplitsing naar geslacht en andere factoren, waaronder leeftijd, beperking, sociaaleconomische status, nationaliteit en geografische locatie, waardoor het niet mogelijk is om elkaar overlappende vormen van discriminatie in kaart te brengen en te monitoren;

(c) Het ontbreken van gepubliceerde gegevens van wetshandhavingsinstanties over gendergerelateerd geweld tegen vrouwen in Nederland, uitgesplitst naar soort strafbaar feit, geslacht, relatie tussen slachtoffer en dader en geografische locatie;

(d) Het vrijwel ontbreken van uitgebreide, naar geslacht uitgesplitste gegevens voor de Caribische delen van de verdragsstaat;

(e) Het ontbreken van betrouwbare gegevens over vrouwelijke sekswerkers, waaronder vrouwen in niet-geregistreerd sekswerk, hun sociaaleconomische en verblijfsstatus, omstandigheden en behoeften.

15. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Een coördinatiemechanisme in te stellen om de gegevensverzameling tussen ministeries, instellingen en alle delen van de staat te harmoniseren, gestandaardiseerde methodologieën en indicatoren te ontwikkelen, en ervoor te zorgen dat geconsolideerde, naar geslacht uitgesplitste gegevens openbaar toegankelijk en vergelijkbaar zijn;**

(b) **Systematisch gegevens te verzamelen, analyseren en publiceren, uitgesplitst naar geslacht, leeftijd, beperking, sociaaleconomische status en geografische locatie, met het oog op het identificeren en aanpakken van elkaar overlappende vormen van discriminatie;**

(c) **De regelmatige publicatie van wetshandhavingsgegevens over gendergerelateerd geweld tegen vrouwen in Nederland te hervatten, en een vergelijkende gegevensverzameling over gendergerelateerd geweld in alle delen van de verdragsstaat in te stellen;**

(d) **De capaciteit voor gegevensverzameling in de Caribische delen van de staat te versterken en voldoende personele, technische en financiële middelen toe te wijzen, en uitgebreide informatie over de uitvoering van het Verdrag op te nemen in de volgende rapportage van de verdragsstaat;**

(e) **De gegevensverzameling over vrouwen in de seksindustrie te versterken, met inbegrip van vrouwen in niet-geregistreerde sekswerk, hun sociaaleconomische en verblijfsstatus, omstandigheden en behoeften.**

Nationale mechanismen ter bevordering van de positie van vrouwen

16. Het Comité neemt kennis van de inspanningen van de verdragsstaat om de inhoudelijke gelijkheid van vrouwen te bevorderen door de invoering van genderimpact-beoordelingen en het Beleidskompas in Nederland. Niettemin constateert het met bezorgdheid:

(a) De beperkte expliciete verwijzingen naar het Verdrag in het wettelijk en beleidskader van de verdragsstaat, de versnippering van het gendergelijkheidsbeleid dat verspreid is over meerdere actieplannen en beleidsmaatregelen in de verdragsstaat zonder een gecoördineerde, geconsolideerde strategie, de verzwakking van de interministeriële coördinatie en verantwoordingsmechanismen, en bezuinigingen die de uitvoering van het Verdrag mogelijk verzwakken;

(b) Het beperkte gebruik van genderresponsieve begroting en gendermainstreaming in alle overheidsdepartementen in de verdragsstaat, met name in de Caribische delen ervan;

(c) Dat intersectionele genderimpact-beoordelingen niet onderworpen zijn aan verplichte rapportage, publicatie of onafhankelijk toezicht, waardoor de transparantie en verantwoordingsplicht bij niet-naleving worden beperkt, en het afnemende gebruik van gendergelijkheidscriteria in wetgevings- en beleidsontwikkelingsprocessen;

(d) De stopzetting van het feministisch buitenlandbeleid van Nederland, aanzienlijke bezuinigingen op programma's voor gendergelijkheid binnen het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken en het gebrek aan duidelijkheid over de wijze waarop een genderperspectief wordt gewaarborgd bij de besluitvorming over vrouwen, vrede en veiligheid, met inbegrip van de vergunningverlening voor wapenexport..

17. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Een geconsolideerde, overkoepelende strategie voor gendergelijkheid en concrete actieplannen vast te stellen, die expliciet gebaseerd zijn op het Verdrag en andere internationale mensenrechtennormen, en een intersectionele genderbenadering systematisch te mainstreamen in alle ministeries en overheidsdiensten, en voldoende middelen toe te wijzen voor de effectieve uitvoering van het Verdrag;**

(b) **Systematisch genderresponsieve begrotingen toe te passen in alle overheidsdiensten en op alle bestuursniveaus in de verdragsstaat;**

(c) **Ervoor te zorgen dat alle beleidsmaatregelen en wetgeving worden onderworpen aan verplichte intersectionele gendereffectbeoordelingen die openbaar zijn en onafhankelijk worden gecontroleerd, de verantwoordingsmechanismen in wetgevings- en beleidsontwikkelingsprocessen te versterken, en te zorgen voor voldoende genderexpertise in alle ministeries;**

(d) **Systematisch en expliciet een genderperspectief te integreren in haar buitenlands beleid en in alle beleidsmaatregelen op het gebied van vrouwen, vrede en veiligheid, met inbegrip van vergunningen voor wapenexport, en te zorgen voor een gelijke vertegenwoordiging van vrouwen in de besluitvorming over vrouwen, vrede en veiligheid, in overeenstemming met algemene aanbeveling nr. 30 (2013) van het Comité inzake vrouwen in conflictpreventie, conflict- en postconflictsituaties.**

Nationale mensenrechteninstituten

18. Het Comité is verheugd over de inwerkingtreding op 1 januari 2026 van de Wet bescherming tegen discriminatie op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, waardoor het Nederlands College voor de Rechten van de Mens bevoegd is om klachten over discriminatie in Caribisch Nederland te behandelen. Niettemin constateert het met bezorgdheid:

(a) De beperkte mogelijkheden van het Nederlands College voor de Rechten van de Mens om discriminatie door overheidsinstanties in Nederland aan te pakken;

(b) Dat de ombudsinstanties van Aruba, Curaçao en Sint Maarten niet zijn geaccrediteerd door de Subcommissie voor Accreditatie van de GANHRI, in overeenstemming met de beginselen betreffende de status van nationale instellingen voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten (de beginselen van Parijs (*Paris Principles*), zie resolutie A/RES/48/134 (1993) van de Algemene Vergadering).

19. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Het mandaat van het Nederlands College voor de Rechten van de Mens te versterken, zodat het in staat is om discriminatie van vrouwen door overheidsinstanties effectief te onderzoeken en aan te pakken, en te zorgen voor de effectieve werking ervan in Caribisch Nederland;**

(b) **De accreditatie van de ombudsinstanties van Aruba, Curaçao en Sint Maarten te ondersteunen, in overeenstemming met de beginselen van Parijs (*Paris Principles*) (zie Resolutie A/RES/48/134 (1993) van de Algemene Vergadering), en in dat verband te overwegen technische bijstand te vragen aan het Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Mensenrechten en *de Global Alliance of National Human Rights Institutions* (GANHRI).**

Maatschappelijk middenveld

20. Het Comité constateert met bezorgdheid:

(a) Dat bij mechanismen voor overheidsfinanciering de voorkeur wordt gegeven aan projectfinanciering boven basisfinanciering voor vrouwenrechtenorganisaties, dat

beperkingen op het gebruik van overheidsmiddelen voor belangenbehartigingsactiviteiten het vermogen van die organisaties om de verdragsstaat ter verantwoording te roepen, beperken, en dat bij openbare aanbestedingen en raadplegingen over beleidsvorming naar verluid de voorkeur wordt gegeven aan grotere organisaties boven kleinere, gemeenschapsgerichte organisaties met gespecialiseerde expertise in het ondersteunen van vrouwen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie;

(b) De steeds vijandiger wordende omgeving voor vrouwelijke mensenrechtenverdedigers, met name degenen die opkomen voor de rechten van lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse (LBTI) vrouwen, alsmede asielzoekende, vluchtelingen- en migrantenvrouwen, en het gebrek aan verantwoordingsplicht voor desinformatie en nepnieuws die bedoeld zijn om de belangenbehartiging voor vrouwenrechten en gendergelijkheid in diskrediet te brengen;

(c) De beperkte betrokkenheid van niet-gouvernementele organisaties in de Caribische delen van de verdragsstaat bij het evaluatieproces.

21. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Te zorgen voor toereikende en duurzame basisfinanciering voor vrouwenrechtenorganisaties, en te zorgen voor gelijke toegang tot openbare aanbestedingen en beleidsraadplegingen voor kleinere, gemeenschapsgerichte organisaties met gespecialiseerde expertise in het ondersteunen van vrouwen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie;**

(b) **Ervoor te zorgen dat vrouwelijke mensenrechtenverdedigers vrij en veilig kunnen opereren, hen te beschermen tegen pesterijen, bedreigingen, intimidatie en geweld, ook online, en systematisch misinformatie en nepnieuws aan te vechten die erop gericht zijn hun belangenbehartiging voor vrouwenrechten en gendergelijkheid in diskrediet te brengen;**

(c) **De steun aan maatschappelijke organisaties in de Caribische delen van de verdragsstaat te versterken, om hun capaciteit te vergroten om toezicht te houden op de uitvoering van het Verdrag en effectief deel te nemen aan het evaluatieproces voor het Comité.**

Tijdelijke speciale maatregelen

22. Het Comité neemt nota van de meetbare toename van de vertegenwoordiging van vrouwen in raden van commissarissen van beursgenoteerde ondernemingen en van ongeveer 5.000 grote niet-beursgenoteerde ondernemingen in Nederland dankzij de ingroeiquotum en streefcijfers (Diversiteitswet) van 2022, die wettelijke toelatingsquota en benchmarks heeft ingevoerd, met boetes bij niet-naleving. Het Comité betreurt echter dat tijdelijke speciale maatregelen beperkt van omvang blijven en onvoldoende worden toegepast op andere gebieden waar vrouwen ondervertegenwoordigd of benadeeld zijn. Het Comité neemt met name met bezorgdheid kennis van:

(a) Het niet-bindende karakter van doelstellingen en streefcijfers om gendergelijkheid te bereiken in alle besluitvormingsorganen en op gebieden waar vrouwen ondervertegenwoordigd zijn, en het ontbreken van effectieve sancties bij niet-naleving;

(b) Dat de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek nog steeds zo wordt geïnterpreteerd dat het gebruik van tijdelijke speciale maatregelen in selectieprocedures bij instellingen voor hoger onderwijs wordt verhinderd;

(c) Dat de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten van 2015 de substantiële gelijkheid van vrouwen met een beperking onvoldoende bevordert en dat de criteria inzake subsidiabiliteit en beloning de werkgelegenheid met een laag inkomen in stand houden en de loopbaanontwikkeling beperken;

(d) De inconsistente toepassing, monitoring en financiering van tijdelijke speciale maatregelen in alle delen van de verdragsstaat, en het ontbreken van naar geslacht uitgesplitste gegevens om de resultaten te evalueren.

23. **In overeenstemming met artikel 4, lid 1, van het Verdrag en de algemene aanbevelingen nr. 25 (2004) van het Comité inzake tijdelijke speciale maatregelen en nr. 40 (2024) inzake gelijke en inclusieve vertegenwoordiging van vrouwen in besluitvormingssystemen, beveelt het Comité de verdragsstaat aan:**

(a) **Het gebruik van tijdelijke speciale maatregelen, zoals bindende quota, streefcijfers met duidelijke termijnen en passende sancties bij niet-naleving, systematisch in te voeren en uit te breiden om de daadwerkelijke gelijkheid te versnellen in alle besluitvormingsorganen en op alle gebieden waar vrouwen ondervertegenwoordigd zijn;**

(b) **De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek te wijzigen om het gebruik van tijdelijke speciale maatregelen toe te staan ter vergroting van de deelname van vrouwen aan onderwijsberoepen en studierichtingen waar zij ondervertegenwoordigd zijn;**

(c) **Ervoor te zorgen dat de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten de substantiële gelijkheid van vrouwen met een beperking bevordert door middel van adequate beloningsregelingen en carrièremogelijkheden;**

(d) **Te zorgen voor de consistente toepassing, monitoring en financiering van tijdelijke speciale maatregelen in alle delen van de verdragsstaat, ondersteund door een rapportagemechanisme en uitgebreide, naar geslacht uitgesplitste gegevensverzameling om de doeltreffendheid ervan te evalueren.**

Genderstereotypen en schadelijke praktijken

24. Het Comité neemt met bezorgdheid kennis van:

(a) Aanhoudende discriminerende genderstereotypen in het politieke leven, het onderwijs, de arbeidsmarkt, de zorg en de media, die vaak online worden versterkt, waaronder stereotypen die moeders stigmatiseren die gebruikmaken van kinderopvang om hun recht op werk uit te oefenen, en dat de maatregelen van de verdragsstaat om genderstereotypen aan te pakken reactief en ontoereikend blijven;

(b) Aanhoudende uitdagingen bij het voorkomen, opsporen, melden en beschermen van vrouwen en meiden tegen schadelijke praktijken, waaronder gedwongen huwelijken en genitale verminking van vrouwen waarbij sprake is van dwang, dreigementen met verlating en economische afhankelijkheid, gedwongen sterilisatie en het opleggen van anticonceptie aan vrouwen met een beperking als verplichte zorg, en onnodige en onomkeerbare medische ingrepen bij intersekse kinderen zonder hun vrije en geïnformeerde toestemming, en aanzienlijke belemmeringen voor het maken van een melding uit angst voor stigmatisering, vergelding en wantrouwen in meldingsprocedures en autoriteiten;

(c) Het lage aantal meldingen en de lage percentages in gevallen van schadelijke praktijken en de risico's voor meiden die naar het buitenland worden ontvoerd of schadelijke praktijken ontvluchten, waaronder het verlies van bescherming, onderwijs en ondersteuning.

25. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Maatregelen te versterken om genderstereotypen uit te bannen, waaronder stereotypen die moeders stigmatiseren die gebruikmaken van kinderopvang om hun recht op werk uit te oefenen, vrouwenhaat en intersectionele gendergerelateerde haatzaaiende uitlatingen aan te pakken, met name online, en ervoor te zorgen dat overtredingen worden vervolgd;**

(b) **Preventie, identificatie en bescherming tegen schadelijke praktijken te versterken, toegankelijke en vertrouwelijke meldingskanalen te waarborgen en gespecialiseerde slachtofferhulpdiensten aan te bieden;**

(c) **Ervoor te zorgen dat alle meldingen van schadelijke praktijken effectief worden onderzocht, dat daders worden vervolgd en adequaat worden gestraft, en dat er effectieve bescherming, voortdurende voorlichting en adequate ondersteuningsdiensten zijn voor slachtoffers van schadelijke praktijken, waaronder**

meiden die onder dwang naar het buitenland zijn ontvoerd of die op de vlucht zijn voor schadelijke praktijken.

Gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en meiden

26. Het Comité is verheugd over de inwerkingtreding van de Wet seksuele misdrijven in 2024 en het bestuursakkoord Voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland 2026-2029 dat is ondertekend door de Caribisch Nederland en de Nederlandse ministeries. Het merkt echter met bezorgdheid op:

(a) Dat de verantwoordelijkheden voor het voorkomen van en het reageren op gendergerelateerd geweld tegen vrouwen versnipperd blijven, dat decentralisatie heeft geleid tot ongelijke bescherming en slachtofferhulp, evenals tot tekortkomingen in de wetshandhaving als gevolg van een tekort aan gespecialiseerde rechercheurs, inconsistente opleidingen en lange vertragingen;

(b) Dat preventieprogramma's nog steeds onvoldoende worden gefinancierd, dat beschermingsmaatregelen per gemeente verschillen en dat er nog steeds belemmeringen zijn om aangifte te doen, waaronder angst voor vergelding, gebrek aan vertrouwen in aangifteprocedures en autoriteiten, en de neiging om slachtoffers de schuld te geven, wat met name vrouwen treft die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie;

(c) Dat het wettelijk kader inzake huiselijk geweld genderneutraal is en huiselijk geweld niet erkent als een sterk gendergerelateerd fenomeen dat geworteld is in structurele genderongelijkheid, en dat de wettelijke definitie van huiselijk geweld economisch geweld niet specifiek erkent, in strijd met het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul);

(d) Het aanhoudend beperkte aantal en de beperkte capaciteit van veilige opvangcentra, waardoor vrouwen worden geweigerd of vrouwen in situaties van ernstig risico worden doorverwezen naar alternatieve accommodaties zoals hotels die hun veiligheid en specifieke behoeften mogelijk niet adequaat kunnen waarborgen, ongelijke toegang tot opvangcentra voor vrouwen zonder vaste verblijfsstatus, en gebruikersvergoedingen die gemeenten kunnen rekenen;

(e) De beperkte beschikbaarheid van gespecialiseerde en toegankelijke slachtofferhulp, de ontoereikende capaciteit van wetshandhavingsinstanties en lacunes in de coördinatie van de preventie van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen in de Caribische delen van de verdragsstaat.

27. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Te zorgen voor een effectieve coördinatie van strategieën en maatregelen tegen gendergerelateerd geweld, de capaciteit van de wetshandhaving te versterken door gespecialiseerde rechercheurs te werven en te zorgen voor consistente, op trauma's afgestemde training, en de vertragingen in onderzoeken te verminderen;**

(b) **Voldoende middelen toe te wijzen voor de preventie van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, te zorgen voor consistente beschermingsmaatregelen in alle gemeenten, belemmeringen voor het doen van aangifte weg te nemen door de reacties van de politie te versterken en stereotypen en opvattingen die slachtoffers de schuld geven aan te pakken, en gerichte maatregelen te nemen om vrouwen te beschermen die te maken hebben met meervoudige discriminatie;**

(c) **Een genderresponsief wetgevingskader inzake huiselijk geweld vast te stellen dat dit erkent als een sterk gendergerelateerd fenomeen, de wettelijke definitie van huiselijk geweld aan te passen zodanig dat economisch geweld daar onderdeel van is, in overeenstemming met het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul), en adequate economische ondersteuning en slachtofferhulp te bieden aan vrouwen die een gewelddadige relatie verlaten;**

(d) **Het aantal en de capaciteit van veilige opvangcentra uit te breiden om aan de vraag te voldoen, gelijke toegang tot opvangcentra voor alle vrouwen te garanderen,**

ongeacht hun verblijfsstatus, en de gebruikersvergoedingen voor toegang tot veilige opvangcentra af te schaffen;

(e) **Gespecialiseerde slachtofferhulpdiensten te versterken die toegankelijk moeten zijn, de capaciteit van wetshandhavingsinstanties te vergroten, en de coördinatie van de preventie van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en femicide in de Caribische delen van de staat te versterken.**

Mensenhandel in vrouwen en meiden en uitbuiting van prostitutie

28. Het Comité neemt met bezorgdheid kennis van:

(a) Het aanhoudende voorkomen van mensenhandel in vrouwen en meiden naar verschillende delen van de verdragsstaat, met het oog op seksuele en arbeidsuitbuiting, onder meer in de huishoudelijke dienst en de zorgsector, en het feit dat de identificatie van slachtoffers nog steeds ontoereikend is, met name onder asielzoekende vrouwen, vluchtelingen, migranten zonder papieren en alleenreizende kinderen;

(b) De beperkte doeltreffendheid van onderzoeken, de lage vervolging- en veroordelingspercentages, de milde straffen en de langdurige procedures in mensenhandelzaken;

(c) Dat de identificatie van slachtoffers en de taken op het gebied van de bestrijding van mensenhandel zijn toevertrouwd aan de immigratiepolitie, die door slachtoffers van mensenhandel kan worden gezien als verbonden met migratiecontrole, waardoor vrouwen zonder papieren worden ontmoedigd om uitbuiting te melden;

(d) Dat de toegang tot gespecialiseerde hulp, waaronder opvangcentra, psychosociale ondersteuning en tijdelijke verblijfsvergunningen na de bedenktijd, afhankelijk is van medewerking met de vervolgende autoriteiten, en ontoereikend is, dat de slachtofferbescherming versnipperd is, en dat slachtoffers terughoudend zijn om mee te werken vanwege langdurige procedures, hertraumatisering en milde straffen voor mensenhandelaars;

(e) Dat repressief lokaal beleid het aantal vergunde werkplekken heeft verminderd, sekswerk aan huis heeft verboden, afhankelijkheid van bordeelhouders heeft laten toenemen, en dat zelfstandige sekswerkers de illegale sector in zijn gedreven met verminderde toegang tot bescherming, gezondheidszorg en sociale voorzieningen, en dat het wetsvoorstel Wet regulering sekswerk in Nederland het recht op privacy van sekswerkers verder kan schenden, het stigma kan versterken, de toegang tot politie en diensten kan beperken, en hun blootstelling aan gendergerelateerd geweld tegen vrouwen kan vergroten;

(f) Dat op Curaçao alleen buitenlandse vrouwen via tijdelijke vergunningen gereguleerd sekswerk mogen verrichten, waardoor zij kwetsbaar zijn voor mensenhandel en uitbuiting;

(g) Het risico van gedwongen prostitutie, met name van minderjarigen die voor prostitutie worden uitgebuit, en de beperkte toegang tot uitstapprogramma's voor vrouwen die het sekswerk willen verlaten vanwege taalbarrières en schulden.

29. **Herinnerend aan Algemene aanbeveling nr. 38 (2020) van het Comité inzake mensenhandel in vrouwen en meiden in de context van wereldwijde migratie, beveelt het Comité de verdragsstaat aan:**

(a) **De vroegtijdige identificatie van slachtoffers van mensenhandel te versterken door middel van systematische screening, gespecialiseerde training voor eerstelijnswerkers en gendersensitieve identificatieprocedures;**

(b) **Het onderzoek naar en de vervolging van mensenhandelaars te versterken door voldoende middelen toe te wijzen aan wetshandhavingsinstanties, de doorlooptijd van zaken te verkorten en ervoor te zorgen dat afschrikkende gevangenisstraffen consequent worden opgelegd;**

(c) **Te zorgen voor de institutionele scheiding van taken op het gebied van de bestrijding van mensenhandel en immigratiehandhaving, en veilige meldingskanalen in te stellen om te waarborgen dat slachtoffers niet worden uitgezet of vastgehouden;**

(d) **Te zorgen voor toegang tot gespecialiseerde hulp, waaronder opvangcentra, psychosociale ondersteuning, rechtsbijstand en tijdelijke verblijfsvergunningen, ongeacht het vermogen of de bereidheid van slachtoffers om mee te werken met de vervolgende autoriteiten, het aantal gespecialiseerde opvangcentra uit te breiden en slachtoffergerichte protocollen in te voeren om hertraumatisering van slachtoffers in het strafrechtelijk systeem te voorkomen;**

(e) **Het repressieve lokale beleid terug te draaien, te zorgen voor toegang tot veilige en legale werkplekken, met inbegrip van sekswerk vanuit huis, te voorkomen dat mensen worden blootgesteld aan onveilige omstandigheden, en gerichte maatregelen nemen om transvrouwen te beschermen, met name transvrouwen met een migratie-achtergrond die in de seksindustrie werken, en het wetsvoorstel Wet regulering sekswerk in Nederland aan te passen om ervoor te zorgen dat deze sekswerkers niet criminaliseert of hun kwetsbaarheid vergroot;**

(f) **Het discriminerende vergunningensysteem op Curaçao af te schaffen dat gereguleerd sekswerk beperkt tot buitenlandse vrouwen, ervoor te zorgen dat regelgeving inzake sekswerk vrouwen niet discrimineert op basis van nationaliteit of migratiestatus, en alle vrouwelijke sekswerkers te beschermen tegen mensenhandel en uitbuiting;**

(g) **Gedwongen prostitutie, met name van minderjarigen die voor prostitutie worden uitgebuit, te voorkomen en aan te pakken, de toegang tot uitstapprogramma's te vereenvoudigen voor vrouwen en meiden die de seksindustrie willen verlaten, adequate ondersteunende diensten te bieden en de aangifteprocedures bij de politie te hervormen om ervoor te zorgen dat deze toegankelijk, vertrouwelijk en slachtoffergericht zijn.**

Deelname aan het politieke en openbare leven

30. Het Comité neemt met tevredenheid kennis van de gestage toename van de vertegenwoordiging van vrouwen op nationaal niveau. Niettemin constateert het met bezorgdheid:

(a) De ondervertegenwoordiging van vrouwen in de besluitvorming in het politieke leven in de hele verdragsstaat, met inbegrip van het gemeentelijke/lokale niveau, in leidinggevende functies binnen politieke partijen, alsook in hoge functies in de particuliere en semi-publieke sector, en het gebrek aan intersectioneel uitgesplitste gegevens over de deelname van vrouwen aan het politieke leven in de Caribische delen van de verdragsstaat;

(b) Dat de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) bij parlementsverkiezingen nog steeds uitsluitend mannelijke kandidatenlijsten indient, wat in strijd is met het gelijke recht van vrouwen om zich verkiesbaar te stellen;

(c) De wijdverbreidheid van gendergerelateerd geweld en haatzaaiende uitlatingen tegen vrouwen in de politiek, vrouwen in de sport en vrouwelijke mensenrechtenverdedigers, met inbegrip van online pesterijen, bedreigingen en intimidatie, dat vrouwelijke publieke figuren die te maken hebben met intersectionele discriminatie onevenredig vaak het doelwit zijn van seksueel getinte haatzaaiende uitlatingen, racistisch misbruik en bedreigingen, en dat de bestaande preventie- en responsmaatregelen ontoereikend zijn.

31. **Herinnerend aan de algemene aanbeveling nr. 23 (1997) van het Comité over vrouwen in het politieke en openbare leven en nr. 40 (2024) over de gelijke en inclusieve vertegenwoordiging van vrouwen in besluitvormingssystemen, beveelt het Comité de verdragsstaat aan:**

(a) **Gerichte maatregelen te nemen, waaronder tijdelijke speciale maatregelen, zoals verplichte quota, om gelijkheid in de politieke besluitvorming op alle niveaus in de verdragsstaat te bereiken, te zorgen voor de uniforme uitvoering daarvan en systematisch uitgebreide gegevens te verzamelen om de doeltreffendheid ervan te monitoren;**

(b) **Het passieve kiesrecht van vrouwen te waarborgen en ervoor te zorgen dat alle politieke partijen de grondwettelijke garanties inzake non-discriminatie naleven, in overeenstemming met het Verdrag en de grondwettelijke garanties inzake non-discriminatie;**

(c) **Een veilige omgeving voor vrouwen in het politieke en openbare leven te waarborgen door gendergerelateerd geweld en haatzaaiende uitlatingen, ook online, te voorkomen, te zorgen voor effectieve bescherming, rechtsmiddelen en schadevergoeding voor slachtoffers, en zowel daders als sociale-mediaplatforms verantwoordelijk te stellen voor door gebruikers gegenereerde inhoud.**

Nationaliteit

32. Het Comité constateert met bezorgdheid dat er een gebrek is aan uitgesplitste gegevens en dat vrouwen die aanspraak maken op nationaliteitsrechten in de Caribische delen van de verdragsstaat slechts beperkte toegang hebben tot rechtsbijstand. Het constateert voorts met bezorgdheid:

(a) Het beroep van de minister van Buitenlandse Zaken van Nederland tegen het vonnis van de Rechtbank Den Haag van december 2025, waarin artikel 9, lid 2, als rechtstreeks toepasselijk werd erkend in een zaak waarin discriminatie werd vastgesteld tegen een moeder die haar nationaliteit aan haar kind wilde overdragen;

(b) Dat vrouwen en meiden die in het buitenland worden blootgesteld aan gedwongen huwelijken, gedwongen verlating en grensoverschrijdende dwang, belemmeringen ondervinden bij het verkrijgen van documenten en het veiligstellen van hun nationaliteit, waaronder hoge kosten en procedurele obstakels, waardoor zij en hun kinderen een verhoogd risico lopen op staatloosheid.

33. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Ervoor te zorgen dat artikel 9, lid 2, van het Verdrag rechtstreeks wordt toegepast door de rechtbanken en bestuursinstanties van de verdragsstaat en te overwegen het beroep in te trekken tegen het vonnis van de Rechtbank Den Haag van december 2025;**

(b) **De nationaliteitsprocedures aan te passen, de kosten te verlagen en belemmeringen weg te nemen om staatloosheid te voorkomen en ervoor te zorgen dat vrouwen en meiden die het slachtoffer zijn van gedwongen huwelijken, gedwongen verlating en grensoverschrijdende dwang, hun nationaliteitsrechten daadwerkelijk kunnen uitoefenen.**

Onderwijs

34. Het Comité neemt nota van de recente maatregelen van de verdragsstaat, gericht op het terugdringen van discriminatie van meiden op scholen, het versterken van het onderwijs op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, en het verbeteren van de ondersteuning van leerlingen tijdens zwangerschap en ouderschap. Niettemin constateert het Comité met bezorgdheid:

(a) Het voortduren van gendersegregatie in wetenschap, technologie, *engineering*, wiskunde en informatie- en communicatietechnologie, met inbegrip van kunstmatige intelligentie, waar vrouwen en meiden ondervertegenwoordigd zijn, en hun concentratie in traditioneel door vrouwen gedomineerde onderwijsrichtingen;

(b) Dat maatregelen ter ondersteuning en waarborging van het behoud en de herintegratie van zwangere studenten en jonge moeders in het onderwijssysteem niet geharmoniseerd zijn tussen de verschillende onderwijstrajecten, dat de toegang tot zwangerschapsuitkeringen afhankelijk is van het type instelling, en dat het ontbreken van wettelijke aanspraken op financiële steun om hoger onderwijs te volgen, zwangere studenten kan ontmoedigen om hun studie voort te zetten;

(c) De inconsistente uitvoering van alomvattend onderwijs op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, met inbegrip van lacunes in de dekking van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en genderdiversiteit, dat lesbische, biseksuele,

transgender en intersekse studenten te maken hebben met discriminatie en intimidatie in onderwijsomgevingen, en dat scholen niet consequent veilige leeromgevingen voor meiden bieden;

(d) De beperkte toegang tot inclusief onderwijs voor meiden met een beperking, die onevenredig vertegenwoordigd zijn onder kinderen die niet naar school gaan, en dat onderwijsgegevens niet zijn uitgesplitst naar geslacht, beperking en andere factoren.

35. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Gendersegregatie in het onderwijs uit te bannen door gerichte programma's, bewustmakings- en voorlichtingscampagnes te implementeren die erop gericht zijn de vertegenwoordiging van vrouwen en meiden te vergroten in sectoren waar zij ondervertegenwoordigd zijn;**

(b) **De maatregelen ter ondersteuning, behoud en re-integratie van zwangere studenten en studenten die ouders zijn in alle onderwijstrajecten te harmoniseren en de Nederlandse onderwijswetgeving aan te passen om hen toegang te garanderen tot zwangerschapsuitkeringen en financiële steun in het hoger onderwijs;**

(c) **Uitgebreid onderwijs over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten op te nemen in de curricula op alle onderwijsniveaus, met inbegrip van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en genderdiversiteit, en te zorgen voor veilige leeromgevingen voor lesbische, biseksuele, transgender en intersekse studenten, onder meer door middel van verplichte lerarenopleidingen;**

(d) **Te zorgen voor toegang tot inclusief onderwijs voor meiden met een beperking door te zorgen voor adequate ondersteuning en redelijke aanpassingen, belemmeringen voor onderwijs te verwijderen, hun behoud in het onderwijssysteem te bevorderen en systematisch uitgebreide onderwijsgegevens te verzamelen, uitgesplitst naar geslacht, beperking en andere relevante factoren.**

Werkgelegenheid

36. Het Comité merkt op dat geslacht een van de meest voorkomende gronden is voor discriminatie op de werkvloer in de verdragsstaat. Het neemt met bezorgdheid kennis van:

(a) De aanhoudende verticale en horizontale beroepssegregatie, de onevenredige zorgverantwoordelijkheden van vrouwen die leiden tot hogere percentages deeltijdwerk en terugtrekking uit het arbeidsproces, en de daaruit voortvloeiende loon- en pensioenkloof tussen mannen en vrouwen;

(b) Het gebrek aan initiatieven om actief vaderschap en gedeelde ouderlijke verantwoordelijkheid te stimuleren, het feit dat werkgevers vaders ontmoedigen om ouderschapsverlof op te nemen, dat de geplande invoering van universele, vrijwel gratis kinderopvang is uitgesteld tot 2029, en het gebrek aan toegankelijke en betaalbare kinderopvangfaciliteiten;

(c) De vertraagde omzetting van de EU-richtlijn loontransparantie in nationaal recht, waardoor de vooruitgang op het gebied van afdwingbare loontransparantie en effectieve rechtsmiddelen en sancties wordt beperkt;

(d) Wijdverbreide en aanhoudende zwangerschapsgerelateerde discriminatie bij werving, contractverlenging, promotie en opleiding, onvoldoende proactieve regelgevende maatregelen om dergelijke discriminatie te voorkomen en aan te pakken, en ontoereikende handhavingsmechanismen en sancties;

(e) Dat vrouwen met een beperking twee keer zoveel kans hebben om werkloos te zijn, en dat de criteria voor subsidiabiliteit en beloning in de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten in Nederland laagbetaalde banen in stand houden en loopbaanontwikkeling beperken.

37. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Beroepssegregatie uit te bannen, onder meer door middel van gerichte programma's om de deelname van vrouwen aan beter betaalde sectoren te vergroten,**

hun oververtegenwoordiging in deeltijdwerk aan te pakken en belemmeringen weg te nemen die ertoe leiden dat vrouwen hun baan opzeggen vanwege zorgtaken;

(b) **Uitgebreide maatregelen te nemen om actief vaderschap en gedeelde ouderlijke verantwoordelijkheid te stimuleren, onder meer door middel van bewustwordingscampagnes en prikkels voor werkgevers, ervoor te zorgen dat vaders ouderschapsverlof kunnen opnemen zonder dat hun werkgever hen daarvan weerhoudt, de invoering van betaalbare kinderopvang te versnellen en toegankelijke en hoogwaardige kinderopvangfaciliteiten uit te breiden, met inbegrip van voorschoolse educatie gedurende de hele week;**

(c) **De omzetting van de EU-richtlijn loontransparantie te versnellen, met inbegrip van de bepalingen inzake doeltreffende sancties, en het beginsel van gelijke beloning voor gelijkwaardig werk te handhaven door middel van regelmatige looncontroles en passende sancties bij overtredingen;**

(d) **Maatregelen te nemen om discriminatie op grond van zwangerschap te voorkomen en aan te pakken, te zorgen voor regelmatige inspecties en passende sancties op te leggen voor discriminerende praktijken;**

(e) **De integratie van vrouwen met een beperking op de arbeidsmarkt te versterken door middel van gerichte programma's voor arbeidsondersteuning en de Wet banenafspraak en het quotum arbeidsbeperkten te hervormen om te zorgen voor adequate beloningsregelingen en doorgroeimogelijkheden.**

Gezondheid

38. Het Comité neemt met bezorgdheid kennis van:

(a) Het feit dat vrouwen meer jaren in slechte gezondheid doorbrengen als gevolg van onvoldoende aandacht voor gezondheidsproblemen bij vrouwen na de vruchtbare leeftijd, verkeerde diagnoses en verkeerde behandelingen, en beperkingen op gezondheidsdiensten voor migrantenvrouwen;

(b) Beperkingen op autonome eerstelijns verloskundige diensten en postnatale thuiszorg, en hoge moeder- en kindersterftecijfers onder migrantenvrouwen en -kinderen;

(c) Dat diensten op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid, waaronder toegang tot moderne voorbehoedsmiddelen en voorlichting over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, niet gewaarborgd zijn op Aruba, Curaçao en Sint Maarten, waar de hiv/aids-cijfers onder vrouwen zijn gestegen;

(d) Dat abortus op Aruba, Curaçao en Sint Maarten strafbaar blijft en dat migrantenvrouwen in de hele verdragsstaat belemmeringen ondervinden bij de toegang tot veilige en betaalbare abortusdiensten;

(e) De stijging van het aantal zelfmoorden onder jonge vrouwen, met name onder vrouwen die behoren tot etnische en religieuze minderheden, migrantenvrouwen en lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen.

39. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Gender- en leeftijdssensitieve benaderingen in medisch onderzoek, klinische diagnose en behandeling te versterken, te zorgen voor voldoende aandacht voor gezondheidsproblemen bij vrouwen na de vruchtbare leeftijd, en belemmeringen voor gezondheidsdiensten voor migrantenvrouwen weg te nemen;**

(b) **Te zorgen voor voldoende financiering voor autonome eerstelijns verloskundige diensten en postnatale thuiszorg, en de moeder- en kindersterfte onder migrantenvrouwen en -kinderen in de Caribische delen van de verdragsstaat aan te pakken;**

(c) **Toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidsdiensten te garanderen, waaronder moderne anticonceptiemiddelen en voorlichting over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, en gespecialiseerde hiv/aids-diensten en antiretrovirale medicatie te versterken;**

(d) **Abortus in alle gevallen te decriminaliseren en abortus op zijn minst te legaliseren in gevallen van verkrachting, incest, gevaar voor het leven of de gezondheid van de zwangere vrouw en ernstige foetale afwijkingen op Aruba, Curaçao en Sint Maarten, en ervoor te zorgen dat vrouwen in de gehele staat toegang hebben tot veilige, legale, cultuurgevoelige en betaalbare abortusdiensten;**

(e) **De stijging van het aantal zelfmoorden onder vrouwen en meiden aan te pakken door de ondersteuning op het gebied van geestelijke gezondheidszorg te versterken en door de toegang tot crisisinterventies en zelfmoordpreventieprogramma's te waarborgen.**

Economische *empowerment* van vrouwen en sociale uitkeringen

40. Het Comité constateert met bezorgdheid:

(a) Dat regelingen voor ouderschapsverlof een lagere salarisvergoeding voorzien;

(b) Dat armoederisico's niet adequaat worden gemeten, met name voor huishoudens met een vrouw aan het hoofd en alleenstaande vrouwen, en dat het gebrek aan naar geslacht uitgesplitste gegevens over armoede, levensomstandigheden en toegang tot sociale uitkeringen het identificeren van lacunes in de opzet van gerichte interventies belemmert;

(c) De economische onzekerheid onder oudere vrouwen als gevolg van lagere pensioenuitkeringen, evenals de gendergerelateerde risico's van dakloosheid en huisvestingsonzekerheid, met name voor vrouwen die gendergerelateerd geweld ontvluchten, vrouwen met een laag inkomen, en lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen;

(d) Dat de Toeslagenaffaire onevenredig grote gevolgen had voor alleenstaande moeders, migrantenvrouwen, vrouwen die tot etnische en religieuze minderheden behoren en vrouwen met een geracialiseerde achtergrond, waardoor hun economische onzekerheid werd verergerd;

(e) Dat inkomensafhankelijke kinderbijslag in de Caribische delen van de verdragsstaat, onvoldoende wordt benut.

41. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **De salariscompensatie in het kader van ouderschapsverlofregelingen te verhogen tot een adequaat niveau om economische moeilijkheden voor gezinnen met een laag inkomen te voorkomen;**

(b) **De armoedemeting te versterken om armoederisico's voor huishoudens met een vrouw aan het hoofd, alleenstaande vrouwen en vrouwen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie in kaart te brengen, en uitgebreide, naar geslacht uitgesplitste gegevens te verzamelen over armoede, levensomstandigheden en toegang tot sociale uitkeringen;**

(c) **De pensioenkloof tussen mannen en vrouwen tot een minimum te beperken en gerichte maatregelen te nemen ter ondersteuning van oudere vrouwen, om dakloosheid en huisvestingsonzekerheid te voorkomen en aan te pakken, in het bijzonder onder vrouwen die gendergerelateerd geweld ontvluchten, vrouwen met een laag inkomen, en lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen;**

(d) **De langetermijngevolgen van de Toeslagenaffaire voor de getroffen vrouwen aan te pakken, onder meer door middel van uitgebreide schuldverlichting, herstel van kredietwaardigheid en vergemakkelijkte toegang tot huisvesting en leningen;**

(e) **Het gebruik van inkomensafhankelijke kinderbijslag uit te breiden in de Caribische delen van de verdragsstaat.**

Vrouwen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie

Plattelandsvrouwen

42. Het Comité constateert met bezorgdheid dat programma's voor plattelandsontwikkeling geen specifieke maatregelen bevatten om de deelname van vrouwen aan beleid inzake klimaatbestendigheid en energietransitie te stimuleren.

43. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan om een genderperspectief te integreren in programma's voor plattelandsontwikkeling en te zorgen voor gelijke deelname van vrouwen aan de formulering en uitvoering van beleid inzake klimaatbestendigheid en energietransitie.**

Vrouwen met een beperking

44. Het Comité neemt met bezorgdheid kennis van:

(a) De veelvuldige en elkaar overlappende belemmeringen waarmee vrouwen en meiden met een beperking worden geconfronteerd, waaronder afhankelijkheid van zorgverleners, instellingen of gesegregeerde diensten, waardoor zij kwetsbaarder worden voor gendergerelateerd geweld, waaronder seksueel geweld;

(b) De onevenredig hoge armoedecijfers onder vrouwen met een beperking, en het feit dat de werkgelegenheidsquota voor personen met een beperking, waaraan in de publieke sector niet wordt voldaan, ontoereikend zijn om in hun behoeften te voorzien;

(c) De beperkte beslissingsautonomie van vrouwen met een beperking, met name vrouwen met een verstandelijke en psychosociale beperking, op het gebied van gezondheid, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en gezinsrelaties, het overmatig gebruik van regelingen voor beslissingen door derden, en het risico van dwangmaatregelen op het gebied van voortplanting, waaronder gedwongen sterilisatie en het opleggen van anticonceptie als verplichte zorg.

45. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Belemmeringen voor gemeenschapsgerichte zorg en ondersteunende diensten voor vrouwen met een beperking weg te nemen, te zorgen voor adequate toegang tot opvangcentra, psychosociale begeleiding en juridische bijstand, maatregelen ter voorkoming en aanpak van gendergerelateerd geweld te versterken, en institutionele en gesegregeerde omgevingen geleidelijk af te schaffen;**

(b) **De onevenredig hoge armoedecijfers onder vrouwen met een beperking aan te pakken en ervoor te zorgen dat werkgelegenheidsquota rekening houden met hun specifieke behoeften en in de publieke sector worden nageleefd;**

(c) **Regelingen voor vervangende besluitvorming te beperken en ervoor te zorgen dat vrouwen met een beperking volledige rechtsbevoegdheid en beslissingsautonomie uitoefenen op alle levensgebieden, waaronder seksuele en reproductieve gezondheid en in gezinsrelaties, en dwangmaatregelen op het gebied van voortplanting bij vrouwen en meiden met een beperking uitdrukkelijk te verbieden.**

Lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen

46. Het Comité neemt met bezorgdheid kennis van de aanhoudende discriminatie, stigmatisering, geweld en haatmisdrijven tegen lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen, waarbij de risico's nog groter zijn voor vrouwen met een beperking, vrouwen die tot etnische minderheden behoren, migranten en jonge vrouwen, en van de belemmeringen voor genderbevestigende gezondheidszorg, waaronder lange wachttijden, onvoldoende verzekeringsdekking en voortdurende pathologisering.

47. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan om maatregelen te versterken ter voorkoming en aanpak van discriminatie, stigmatisering, geweld en haatmisdrijven tegen lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen, met gerichte maatregelen voor degenen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie, en om belemmeringen voor genderbevestigende gezondheidszorg weg te**

nemen door wachttijden te verkorten, te zorgen voor adequate verzekeringsdekking en pathologisering uit te bannen.

Asielzoekende, vluchtelingen- en migrantenvrouwen

48. Het Comité neemt met bezorgdheid kennis van:

(a) Dat asielzoekende, vluchtelingen- en migrantenvrouwen in de verdragsstaat te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie op grond van geslacht, ras, migratiestatus en sociaaleconomische kwetsbaarheid, alsook met arbeidsuitbuiting, onzeker en informeel werk, en discriminatie in laagbetaalde en door vrouwen gedomineerde sectoren;

(b) Afhankelijkheid van de migratiestatus voor vrouwen wier verblijfsstatus gekoppeld is aan een echtgenoot of familielid, waardoor zij mogelijk niet in staat zijn een gewelddadige relatie te verlaten of aangifte te doen van geweld uit angst hun verblijfsrecht te verliezen of van hun kinderen gescheiden te worden;

(c) Dat asielprocedures en -personeel onvoldoende genderresponsief en traumagericht zijn en geen rekening houden met gendergerelateerde vervolging;

(d) Bezorgdheid over veiligheid en privacy in asielopvangcentra, waaronder pesterijen, intimidatie en gendergerelateerd geweld in gedeelde accommodatie, met name voor jonge vrouwen en lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen.

49. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Vormen van meervoudige discriminatie aan te pakken die asielzoekende, vluchtelingen- en migrantenvrouwen treffen, de arbeidsbescherming te versterken en uitbuiting in onzekere dienstverbanden uit te bannen;**

(b) **De afhankelijkheid van de migratiestatus weg te nemen door ervoor te zorgen dat de verblijfsstatus van migrantenvrouwen wordt losgekoppeld van die van hun echtgenoot of familielid in gevallen van gendergerelateerd geweld;**

(c) **Ervoor te zorgen dat asielprocedures en -personeel genderresponsief en traumagericht zijn en gendergerelateerde vervolging te erkennen als grond voor internationale bescherming;**

(d) **De veiligheid en privacy van vrouwen in asielopvangcentra te waarborgen, pesterijen, intimidatie en gendergerelateerd geweld te voorkomen, vrouwen indien nodig van mannen te scheiden en toegankelijke en vertrouwelijke meldingsmechanismen in te stellen.**

Vrouwen in detentie

50. Het Comité is bezorgd dat vrouwen in detentie worden geconfronteerd met intimidatie, seksueel misbruik en gendergerelateerd geweld, ook door personeel, geen toegang hebben tot effectieve klachtenmechanismen en schadevergoeding, geen toegang hebben tot adequate gendersensitieve gezondheidszorg, waaronder geestelijke gezondheidszorg, verstoringen ondervinden in hun gezinsleven, werk, huisvesting en voogdij over kinderen, en dat alternatieven voor detentie ontoereikend zijn.

51. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan om intimidatie, seksueel misbruik en gendergerelateerd geweld tegen vrouwen in detentie te voorkomen en aan te pakken, toegang tot effectieve klachtenmechanismen en schadevergoeding te waarborgen, en adequate gendersensitieve gezondheidszorg, waaronder geestelijke gezondheidszorg, te bieden, prioriteit te geven aan gemeenschapsgerichte alternatieven voor detentie en open gevangenissen voor vrouwen op te richten.**

Huwelijk en gezinsrelaties

52. Het Comité neemt met bezorgdheid kennis van:

(a) Dat huiselijk geweld niet systematisch in overweging wordt genomen in procedures inzake de voogdij over kinderen vanwege het ontbreken van verplichte screening en risicobeoordelingen, tekortkomingen in de informatie-uitwisseling tussen strafrechtelijke

en familierechtelijke instanties, en het feit dat rechtbanken zich baseren op “ouderlijke vervreemding”, wat de bescherming van slachtoffers ondermijnt en geen rekening houdt met “indirect geweld” tegen kinderen dat wordt gebruikt om moeders te controleren;

(b) Het vertrouwen op alternatieve geschillenbeslechting in voogdij- en ouderlijke gezagszaken waarbij melding is gemaakt of een vermoeden bestaat van huiselijk geweld;

(c) Dat post-scheiding regelingen de structurele genderongelijkheden in verdiencapaciteit en onbetaald zorgwerk niet weerspiegelen, dat vrouwen nadelen ondervinden met betrekking tot onderhoud, eigendom en erfrecht, en dat het gebrek aan automatische pensioenverdelingsregelingen het risico op armoede voor oudere vrouwen vergroot;

(d) Uitdagingen bij de uitvoering van de criminalisering van huwelijksgevangenschap, waaronder onvoldoende veiligheidsgaranties, beperkte richtlijnen over religieuze huwelijken van relevante autoriteiten, en inconsistente training van rechters, aanklagers en wetshandhavers.

53. **Het Comité beveelt de verdragsstaat aan:**

(a) **Ervoor te zorgen dat huiselijk geweld adequaat wordt meegenomen in alle juridische procedures met betrekking tot voogdij en bezoekrechten, vrouwen en hun kinderen te beschermen tegen hernieuwd slachtofferschap en dwangcontrole, en waarborgen te creëren tegen overmatige afhankelijkheid van het concept van "ouderlijke vervreemding";**

(b) **Alternatieve geschiloplossingsprocessen te verbieden, waaronder mediation en verzoening, in gevallen van huiselijk geweld, in overeenstemming met artikel 48 van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul);**

(c) **De economische bescherming van vrouwen te versterken in feitelijke samenleefsituaties met betrekking tot onderhoud, eigendom en erfenis, en zorg voor adequate pensioenverdelingsregelingen;**

(d) **De aanpak van huwelijkse gevangenschap te versterken en de juridische waarborgen tegen huwelijkse gevangenschap te versterken, structurele capaciteitsopbouw aan rechters, aanklagers en wetshandhavers over huwelijkse gevangenschap te bieden en richtlijnen over religieuze huwelijken te geven.**

Beijing Verklaring en *Platform for Action*

54. **Na het dertigjarig bestaan van de Beijing-verklaring en het *Platform for Action* roept het Comité de verdragsstaat op om de uitvoering ervan te bevestigen en de realisatie van de in de Conventie verankerde rechten opnieuw te evalueren om substantiële gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bereiken.**

Verspreiding

55. **Het Comité verzoekt de verdragsstaat om ervoor te zorgen dat de huidige slotopmerkingen tijdig worden verspreid, in de officiële talen van de verdragspartij, naar de relevante staatsinstellingen op alle niveaus (nationaal, regionaal en lokaal), in het bijzonder naar de regering, de parlementen en de rechterlijke macht, om hun volledige uitvoering mogelijk te maken, evenals naar het maatschappelijk middenveld, inclusief niet-gouvernementele organisaties, in het bijzonder vrouwenorganisaties, om volledige bewustwording binnen de verdragspartij te creëren.**

Ratificatie van andere verdragen

56. **Het Comité merkt op dat de naleving door de verdragsstaat van de negen belangrijkste internationale mensenrechteninstrumenten**[1] **en relevante regionale**

[1] Het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten; het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten; het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen

instrumenten de mensenrechten en fundamentele vrijheden van vrouwen in alle aspecten van het leven zou verbeteren. Het Comité moedigt de verdragsstaat daarom aan om het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en leden van hun families te ratificeren.

Opvolging van slotopmerkingen

57. **Het Comité verzoekt de verdragsstaat om binnen twee jaar schriftelijke informatie te verstrekken over de stappen die zijn genomen om de aanbevelingen in de paragrafen 27 (c), 29 (g), 37 (b) en 39 (d) hierboven uit te voeren.**

Voorbereiding van de volgende rapportage

58. **Het Comité zal de uiterste datum voor het indienen van de achtste periodieke rapportage van de verdragsstaat vaststellen en communiceren in overeenstemming met een toekomstig, duidelijk en geregulariseerd rapportageschema voor de verdragsstaten (Algemene Vergadering resolutie 79/165, par. 6) en na de goedkeuring van een lijst van kwesties en vragen voorafgaand aan de rapportage, indien van toepassing, voor de verdragsstaat. De rapportage moet de gehele periode tot het moment van indiening dekken.**

59. **Het Comité verzoekt de verdragsstaat de geharmoniseerde richtlijnen voor rapportage onder de internationale mensenrechtenverdragen te volgen, inclusief richtlijnen voor een gemeenschappelijk kerndocument en verdragspecifieke documenten (HRI/GEN/2/Rev.6, hfdst. I).**

van rassendiscriminatie; het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen; het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onnederende behandeling of bestraffing; het Verdrag inzake de rechten van het kind; het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en leden van hun families; het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning; en het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.